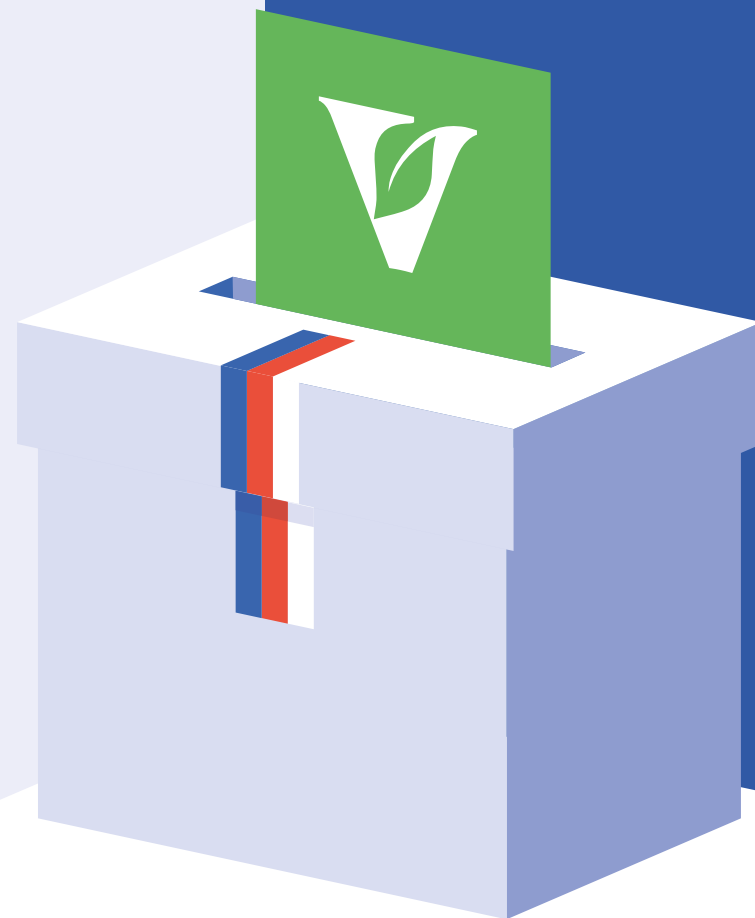

Volby 2021

Ekologické organizace hodnotí výsledky vlády
hnutí ANO a ČSSD (2018-2021)

Úvod

Experti a expertky Hnutí DUHA a dalších ekologických organizací sdružených v asociaci Zelený kruh zhodnotili, co pro ochranu klimatu a životního prostředí udělala současná dosluhující vláda. Vybraná témata považují za nejdůležitější podle jejich dopadu na život lidí, stav přírody a krajiny i ekonomiku. Zároveň jde o témata, u nichž je nutné měnit nebo přijmout nové zákony či jiné normy nebo rozhodnout o financování (či nefinancování). Je tedy na místě ptát se, co vláda udělala, jak splnila své programové závazky a co politické strany plánují po volbách.

Vývoj ve všech vybraných tématech organizace sdružené v asociaci Zelený kruh dlouhodobě sledují (a prosazují v nich konkrétní řešení) a hodnocení je tak založeno na odborné expertíze vybraných členských organizací. Pro srovnání v tomto materiálu uvádíme i hodnocení programového prohlášení současné vlády z roku 2018. Analyzovali jsme také volební programy stran¹.

Hnutí DUHA ani asociace Zelený kruh tímto hodnocením nevyjadřují své preference pro nadcházející parlamentní volby.

¹ <https://volby.hnutiduha.cz/hodnoceni-programu>

Úvod	3
Výsledky hodnocení	4
Celkové zhodnocení výsledků vlády	6

Výsledky hodnocení

Stupnice hodnocení

CELKOVÉ HODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VLÁDY 2018-2021

HODNOCENÍ PROGRAMOVÉHO PROHLÁŠENÍ VLÁDY ANO A ČSSD

výrazný posun k lepšímu	uvádí konkrétní a komplexní plán, jak řešit problém či využít výzvu
částečný nezanedbatelný posun k lepšímu, převažují pozitivní kroky	uvádí obecný plán, jak řešit problém či využít výzvu a/ nebo je řešení nekompletní
drobný posun k lepšímu, mírně převažují pozitivní kroky	jen naznačuje obecně pozitivní postoj či velmi vágní náznaky dílčích řešení
celkově žádný posun k lepšímu, pozitivní a negativní kroky v rovnováze	věci se vůbec nevěnuje nebo je v prohlášení pouze velmi obecná zmínka
drobný posun k horšímu, mírně převažují negativní kroky	jen naznačuje obecně negativní postoj či velmi vágní náznaky dílčích negativních kroků
částečný posun k horšímu, převažují negativní kroky	obecně směřuje k horšímu
výrazný posun k horšímu	uvádí konkrétní plán, který směřuje k prohloubení problému

Výsledky hodnocení

	ovzduší	odpady	zdravé lesy	chráněná území a druhy
hodnocení Programového prohlášení vlády ANO a ČSSD				
celkové hodnocení výsledků vlády 2018-2021				

	voda v krajině	půda a zemědělství	konec uhlí a spravedlivá transformace	energetická efektivita a úspory	obnovitelné zdroje energie	jaderná energetika	doprava	těžba surovin	účast občanů na posuzování záměrů	klimatická politika (národní, EU, mezinárodní)
hodnocení Programového prohlášení vlády ANO a ČSSD										
celkové hodnocení výsledků vlády 2018-2021										

Závěr

Celkové zhodnocení výsledků vlády

Vláda v řešení změny klimatu a ochrany životního prostředí nedosáhla v žádné z oblastí významných komplexních pozitivních výsledků. Pouze nastavení ochrany národních parků, nový odpadový zákon a nastavení podmínek pro rozvoj obnovitelných zdrojů lze považovat za významné dílčí pozitivní kroky v rámci dané oblasti.

Alespoň nějaký drobný posun k lepšímu (či mírně převažují pozitivní kroky) zařízený vládou nastal v oblasti zlepšování kvality ovzduší, ozdravování lesů či těžbě surovin. Vláda také ubrala v blokování evropského snažení o snižování emisí skleníkových plynů, přistoupila na debatu o konci uhlí a odbrzdila transformaci energetiky (byť převážně díky podpoře z Evropské unie).

Ve zvyšování energetické efektivity vláda jen těžila z již nastavených programů a neudělala kroky vpřed. V oblasti zadržování vody v krajině převážily negativní kroky, ještě výrazněji pak v dopravě. Největší zhoršení v ochraně životního prostředí a modernizaci ekonomiky udělala vláda s prosazením nového stavebního zákona. Ten razantně oslabuje ochranu veřejných zájmů a omezuje účast veřejnosti při přípravě a povolování stavebních záměrů. Velmi negativní je také razantní prosazování výstavby nového jaderného reaktoru, bez ohledu na ekonomické dopady a bezpečnostní rizika.

Velmi nepříznivě pro vládu vyznívá porovnání výsledků s jejím vlastním programovým prohlášením. V 9 oblastech očekávání mírného či významného pozitivního posunu nesplnila. Ve dvou případech učinala ještě větší negativní posun, než se dalo očekávat čistě podle programového prohlášení. V jednom případě (klimatická politika) výsledky odpovídají očekávání mírného posunu vpřed a pouze ve dvou dosáhla lepších výsledků, než slíbila. V případě chráněných území však měla nízkou laťku, neslíbila totiž nic. Naopak v případě OZE nakonec místo úplného brždění dosáhla – pod tlakem moderního průmyslu i ekologických organizací – pokroku.

Komentáře k jednotlivým výsledkům

OVZDUŠÍ

Vláda celkově učinila jen mírný pokrok ve zlepšování kvality ovzduší.

Mezi pozitivní kroky patří například pokračování kotlíkových dotací a zavedení kotlíkových půjček a současně vyřazení kotlů umožňujících spalování uhlí z dotací. Vláda také umožnila lepší kontroly filtrů pevných částic u aut. MŽP připravilo metodiku pro udělování výjimek z BAT (nové limity pro ochranu ovzduší) pro velké znečišťovatele, která omezuje nejhorší výjimky (a MŽP na základě metodiky dvakrát zrušilo výjimku pro elektrárnu Chvaletice). Vláda také odmítla podpořit úplné zrušení limitů a nepřipojila se k polské žalobě proti nim.

Negativně vláda jednala, když skrze MŽP a koaliční poslance zarazila poslanecký návrh na omezení výjimek z limitů pro velké spalovací zdroje. Vláda také nerozšířila mýto pro kamiony na všechny silnice a nebyla dostatečně zvýšena sazba, aby byla motivační pro přesun přepravy ze silnic na železnici. Vláda také nepředložila návrh na zvýšení energetické daně z uhlí (které by motivovalo ke změně paliv v lokálních topeništích), přestože si to schválila v několika koncepcích. ČR má slabý Národní plán snižování emisí a stále nehotové Plány zlepšování kvality ovzduší (pro jednotlivé kraje). Odpovědnost nesou hlavně ministr životního prostředí a ministři průmyslu a dopravy (obojí za ANO).

ODPADY

Vláda konečně prosadila nový odpadový zákon a zdražila skládkování, ale nedokázala rozšířit skutečnou recyklaci a nezvládla omezit zbytečné jednorázové plasty.

Hlavní pozitivní výsledek vlády a MŽP je prosazení nového odpadového zákona, který implementoval evropské odpadové směrnice. Zákon zvyšuje skládkovací poplatky s recyklační slevou motivující obce ke snižování množství odpadů a podporuje platby podle množství produkovaných odpadů.

Vláda ovšem nedokázala prosadit pravidla pro podporu skutečné recyklace surovin a v rámci odpadového zákona kývla na odsun ukončení skládkování odpadů bez předchozí úpravy z roku 2024 na rok 2030. Nedostatečná je také stále podpora třídění bioodpadů. MŽP se také stále snaží zajistit peníze na nové spalovny. Odpovědnost nese zejména ministr životního prostředí Richard Brabec (ANO).

ZDRAVÉ LESY

Vláda posunula pravidla pro lesní hospodaření směrem k přírodě bližší druhové skladbě, ale selhala v klíčovém zavedení účinné regulace zvěře a přípravě moderního lesního zákona či koncepcí adaptací lesů na změnu klimatu.

Vláda musela reagovat na kůrovcovou kalamitu v lesích. Pozitivním výsledkem je, že ve vyhlášce týkající se druhové skladby lesů prosadilo MŽP částečné zvýšení podílu listnáčů a jedlí, vyhláška také umožnila legalizaci používání přípravných dřevin. Ministru zemědělství byla změnou lesního zákona přidělena pravomoc vyhlašovat dočasná opatření obecné povahy, která usnadní přirozenou obnovu lesů. Novela dále zavedla nezcizitelnost státních lesů a usnadnění alternativních způsobů hospodaření.

Důležitá pozitivní změna mysliveckého zákona z roku 2019 (která by umožnila regulaci zvěře díky stanovování plánů lovu dle škod na lesních porostech a tedy i obnovu hynoucích lesů) byla sice podpořena vládními poslanci a díky tomu prošla. Ale v roce 2021 byla zase smazána, když poslanci ANO a polovina ČSSD při hlasování o tzv. invazní novele odhlasovali přílepek, který pozitivní změny ruší bez náhrady. Ministerstvo zemědělství navíc blokuje přijetí vlastní novely mysliveckého zákona, který by regulaci zvěře opět vrátil. Státní lesy dosud nepřijaly standard lesního hospodaření FSC, který by zajistil udržitelnou správu veřejných lesů. Alternativní podoby hospodaření je i nadále možné vykonávat pouze s pomocí řady výjimek, mimo zákonem nastavený systém – nový lesní zákon se přitom nepřipravuje. Nejsou naplňovány státní strategické dokumenty (Národní lesnický program, Národní akční plán adaptace na změnu klimatu aj.), které by vedly k adaptaci lesů a nově zpracovávané koncepční materiály nedostatečně reagují na nadcházející dopady změny klimatu v lesích.

CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ A DRUHY

Další posun v ochraně národních parků, ale mimo ně je chráněná příroda stále ohrožena.

Dobrym výsledkem je, že byly připraveny a schváleny zonace všech národních parků, které počítají s postupným nárůstem území ponechaným divoké přírodě.

Avšak nebyla zajištěna ochrana velmi cenných dílčích území (rezervace Břehyně – Peccopala, Kašperskohorské slatě aj.) mimo národní parky a dochází zde k těžbě dřeva a poškozování přírody. Také ochrana Křivoklátska, soutoku Moravy a Dyje, vrcholových partií Jeseníků a divoké přírody mimo stávající chráněná území nejsou stále dostatečně zajištěné. Metodika „Postup asanace kůrovcem napadených porostů v CHKO a MZCHÚ“ nedostatečně chrání nejcennější části naší přírody v situaci, kdy se do nich kůrovec dostává z okolních hospodářských porostů.

VODA V KRAJINĚ

Postup vlády v boji proti suchu se omezuje na dílčí opatření a opomíjí koncepční změny, propaguje stavbu nových přehrad a pokračuje v jednání o škodlivém megaprojektu kanálu Dunaj–Odra–Labe.

Vznikl dokument „Plán opatření pro řešení sucha prostřednictvím pozemkových úprav a adaptací hydromeliorací v horizontu 2030“, který nicméně nastavuje nedostatečné ambice. MŽP pokračuje v podpoře zadržování vody v obcích v programu Dešťovka, jeho rozsah je ovšem nedostatečný, byť MŽP postupně zvyšuje alokaci v programu Dešťovka pro malá adaptační opatření. Byl dopracován systém monitoringu sucha HAMR, který zároveň slouží k rezervaci velkých odběrů vody.

Vláda se soustředí na propagaci výstavby velkých vodních přehrad (Vlachovice, Šanov, Skalička) namísto rychlejších a efektivnějších dílčích změn přímo v zemědělské krajině. Nastavení a příprava nových zemědělských dotací nejsou s ohledem na zachování vody v krajině dostatečné, byť pozitivní změnou je snížení velikosti maximální výměry jedné plodiny. Vláda nezvýšila administrativní kapacity pro zajištění revitalizace toků, obnovu mokřadů či rušení meliorací, ty proto postupují velmi pomalu. Vláda pokračuje v jednání o kanálu DOL, přestože se ověřila jeho ekonomická nevýhodnost a výrazně negativní společenské i ekologické dopady. Chybí dostatečná kapacita i koordinace nástrojů a dotací MZe a MŽP s cílem obnovit funkční krajinnou strukturu.

PŮDA A ZEMĚDĚLSTVÍ

Vláda nevyužila příležitosti a nenastavila zemědělské dotace ani protierozní vyhlášku tak, aby se špatná situace naší krajiny zlepšila.

Vláda snížila maximální výměru jedné plodiny na 30 hektarů, efekt tohoto správného opatření je však sám o sobě nedostatečný. Ministerstvo životního prostředí konečně vydalo tzv. protierozní vyhlášku, avšak její ambice jsou slabé a místo skutečnému bránění erozi většinu případů eroze toleruje.

Ministerstvo zemědělství spolu s dalšími členskými státy jednalo proti ambicióznější reformě evropské Společné zemědělské politiky a jím připravovaný Strategický plán zemědělské politiky převážně zachovává strukturu dotací, která nevedla ke zlepšení špatného stavu krajinné struktury, kvality půdy a ochrany biodiverzity. Ministerstvo zemědělství navíc zrušilo oddělení ochrany půdy (vytvořené ministrem Jurečkou) sloučením do oddělení prostorových informací. Umožnilo také výraznou aplikaci jedů při regulaci počtů hrabošů a dalších zvířat.

KONEC UHLÍ A SPRAVEDLIVÁ TRANSFORMACE

Vláda otevřela debatu o konci spalování uhlí a proces spravedlivé transformace, ale nebyla schopna stanovit realistický harmonogram odklonu od uhlí a byla příliš benevolentní ke škodlivým záměrům uhelných firem.

Je třeba ocenit, že vláda přijala fakt, že nejde jen o útlum uhlí, ale že musí být stanoven konec uhlí, a zřídila Uhelnou komisi, která se otázkou zabývá, avšak práce Uhelné komise měla slabou organizační a odbornou podporu ze strany státu a samotná vláda nebyla schopna stanovit realistický konec uhlí, byť pozitivní je neschválení roku 2038. Vláda také rozšířila výsluhové příspěvky pro další uhelné horníky (OKD, Sokolovská uhelná) a běží příprava Fondu pro spravedlivou transformaci a Plánů územní spravedlivé transformace.

Negativní je, že vláda nevystoupila proti prodeji uhelné elektrárny Počerady soukromému vlastníkovi, což komplikuje možnosti odstavení elektrárny, byl udělen souhlas s rozšířením těžby na velkolomu Bílina. Vláda také nevyužila možnost více regulovat uhelné elektrárny skrze nové emisní limity. Peníze na spravedlivou transformaci vláda nerozděluje transparentně, neinformuje a nabízí jen málo příležitostí místním lidem v uhelných regionech se k transformaci vyjádřit.

ENERGETICKÁ EFEKTIVITA A ÚSPORY

ČR přešlapuje na místě, dříve nastavené dotační programy běží dobře, ale mají nedostatek financí. Stát také váhá v přenesení odpovědnosti za úspory energie na firmy.

Pozitivní je, že většina relevantních finančních programů v této oblasti již běží alespoň uspokojivě, Nová zelená úsporám běží velmi dobře. Trvá však nedostatek financí.

Česká republika však dlouhodobě selhává ve snahách o dosažení cílů v oblasti energetických úspor, když i přes dílčí úspory celková konečná spotřeba energií v uplynulých letech rostla. Nedostatečné je také čerpání některých dotačních programů, což je mj. důsledek jejich komplikovanosti a administrativní náročnosti. I přes tato selhání se ČR rozhodla, že povinným subjektem bude nadále stát, místo aby odpovědnost za dosahování úspor přenesl přímo na podniky.

OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE

Zásadnější posun v rozvoji OZE nastane v příštích letech jednak díky EU, ale také díky novele zákona o podporovaných zdrojích.

Pozitivní je prosazení novely zákona o podporovaných zdrojích, která dává šanci větrným a fotovoltaickým elektrárnám. Původní vládní návrh sice nové solární elek-

trárny opomíjel a ty existující poškozoval, ale nakonec i díky hlasům vládních poslanců a poslankyň prošly senátní úpravy, které prosadilo zejména KDU–ČSL a jejich partneři ze SPOLU. Vláda také spustila historicky největší program na podporu investic do OZE, byť nám jej darovala Evropská unie (Modernizační fond)

Negativní je, že nový energetický zákon je stále teprve v přípravě. Vláda si vydupala nízký a málo ambiciózní cíl pro OZE v Národním energeticko-klimatickém plánu. Vedle vládního úsilí o výstavbu nového jaderného zdroje se nepracuje na žádném alternativním scénáři budoucnosti energetiky (např. výrazný rozvoj OZE).

JADERNÁ ENERGETIKA

Vláda tvrdě tlačí výstavbu nového jaderného reaktoru, bez ohledu na ekonomické dopady a bezpečnostní rizika.

Hlavní negativní krok vlády je uzavření smluv mezi státem a ČEZem, které slibují bezprecedentně štědrrou veřejnou podporu výstavby nového bloku jaderné elektrárny v Dukovanech. S tím souvisí i předložení a aktivní prosazení zákona o podpoře nových jaderných reaktorů. Stát investuje čas, peníze a politický kapitál do prosazování projektu, který naší energetice v transformaci vůbec nepomůže. Aktuální verze návrhu zákona o zapojení obcí do rozhodování o hlubinném úložišti neobsahuje dostatečné záruky pro obce a MPO přípravu zdržovalo, zatímco probíhalo rozhodování o výběru lokalit pro úložiště.

DOPRAVA

Politika vlády v oblasti dopravy byla hlavně ve znamení dálnic, jezů na Labi a přípravy nesmyslného projektu kanálu Dunaj–Odra–Labe.

Vláda sice vyčlenila dotace na investici do železnic v Národním plánu obnovy, ale jinak se soustředila hlavně na dálnice, jezy na Labi a přípravu nesmyslného a velmi škodlivého projektu kanálu Dunaj–Odra–Labe. Vláda také nerozšířila mýto pro kamiony na všechny silnice a nebyla dostatečně zvýšena sazba, aby byla motivační pro přesun přepravy ze silnic na železnici.

Vláda, potažmo Ministerstvo dopravy, prakticky ignoruje aktivní mobilitu. Vláda neposouvala k lepšímu legislativu (1,5 metru při předjíždění cyklisty a další), ponechala to na poslaneckých iniciativách. Ministerstvem dopravy zpracovaná Dopravní politika je v oblasti aktivní mobility nedostatečná. Nová Koncepce aktivní a městské mobility do roku 2030 je také zcela nedostatečná, namísto celostního přístupu spojujícího dopravu, ochranu životního prostředí, zdraví a klimatu ponechává podporu aktivní mobility prakticky pouze na samosprávách. Z Národního plánu obnovy, kde měly

být původně 2 mld. na cyklistickou infrastrukturu, toto nakonec zcela vypadlo. Oproti řadě jiných zemí je to zcela promarněná příležitost.

TĚŽBA SUROVIN

Vláda odstranila znevýhodnění státu vůči těžebním společnostem, ale reálné narovnění rozdělení výnosů z těžby nenastalo, neboť vláda nepřijala příslušné nařízení vlády.

Pozitivní bylo, že vláda už nijak nezpochybňovala limit těžby uhlí na velkolomu ČSA a hlavně prosadila novelu horního zákona, která ruší moratorium na zvyšování poplatků z vytěžených nerostů a zavádí povinnost složit všechny peníze na rekultivace a sanace na vázaný účet. Zvýšit poplatky však již vláda nestihla.

ÚČAST OBČANŮ PŘI POVOLOVÁNÍ STAVEBNÍCH ZÁMĚRŮ

Nový stavební zákon přináší zhoršení ochrany půdy, přírody i přístupu lidí k právu vyjadřovat se ke změnám ve svém okolí.

Vládní návrh stavebního zákona byl připraven netransparentně a klientelisticky. Pravidla pro účast veřejnosti v povolovacích řízeních jsou nejasná. V oblasti územního plánování přišla veřejnost o možnost podávat námítky. Schválený stavební zákon demontuje institucionální systém ochrany veřejných zájmů, nejvíce právě v oblasti životního prostředí, a nepřináší nástroje potřebné pro zvládání klimatické krize.

KLIMATICKÁ POLITIKA (NÁRODNÍ, EU, MEZINÁRODNÍ)

Česká republika ubrala v blokování společného snažení EU o ochranu klimatu, ale české cíle a strategie jsou zastaralé a málo ambiciózní.

Vláda nakonec souhlasila s cílem dosažení klimatické neutrality EU v roce 2050 a také se zvýšením cíle pro snížení emisí skleníkových plynů v EU o 55 procent do roku 2030. MŽP podpořilo reformu EU ETS, která pomohla zvýšení cen emisních povolenek a tlaku na snižování emisí. Ministerstvo průmyslu předložilo velmi slabý Národní energeticko-klimatický plán ČR a naše státní koncepce (Politika ochrany klimatu v ČR, Státní energetická koncepce ČR) nejsou v souladu s Pařížskou klimatickou dohodou. ČR také neplní závazky v oblasti poskytování rozvojové pomoci chudým zemím nejvíce ohroženým dopady změny klimatu. Aktualizace Adaptační strategie ČR a jejího implementačního plánu mají téměř rok zpoždění.

Více informací

Jiří Koželouh

vedoucí programu Klima,
energetika a odpady Hnutí DUHA,

tel.: 723 559 495

e-mail: jiri.kozelouh@hnutiduha.cz

Daniel Vondrouš

ředitel Zeleného kruhu

tel.: 724 215 068

e-mail: daniel.vondrous@zelenykruh.cz